

кримінального провадження та суду, адже покликана забезпечити інтелектуальну діяльність таких суб'єктів, пов'язану з плануванням, висуненням версій, обранням оптимальних систем процесуальних дій.

Зайцева І. Ю. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління державними і корпоративними фінансами Українського державного університету залізничного транспорту

ВПЛИВ НЕДРУЖНІХ ПОГЛИНАНЬ НА СТІЙКІСТЬ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ В УМОВАХ ЛАТЕНТНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблеми стійкості розвитку економіки як на світовому рівні, так і на рівні окремих суб'єктів (підприємств) є нині актуальними і такими, що вимагають сміливих оригінальних рішень і застосування неординарних підходів. Вирішення питання стійкого розвитку господарських систем різних ієрархічних рівнів має важливе як в теоретичне, так і практичне значення. У теоретичному контексті перед науковцями постає завдання щодо побудови організаційних і економіко-математичних моделей стійких систем і механізмів управління ними. Вирішення практичних завдань передбачають залежність від стійкості господарських систем до ендогенних і екзогенних чинників. Необхідність взаємопов'язаного і взаємозумовленого вивчення цих понять пов'язана з потребами і науки і практики. Важливими є невідворотні глобалізаційні процеси, які впливають на економічну безпеку суб'єктів господарювання України.

Це питання вивчали вітчизняні та іноземні дослідники, серед яких: А. Н. Малюта, І. І. Мазур, М. Портер, І. Ансофф, Г. Хемел та інші [1–5]. Переважно науковці розглядають соціальні, екологічні й економічні аспекти вищезазваної проблеми. Науковці, які працюють в сфері кібернетики, вивчають системи з точки зору їх сутнісних властивостей. Проте, це лише теоретичні розробки, не пов'язані з вирішенням практичних завдань. На нашу думку, успішне вирішення проблем гомеостазису системи можливе в напрямі від

загального до особливого і приватного. Тобто необхідно розглядати проблеми крізь призму кібернетики, а саме теорії господарських систем, і обов'язково перевіряти правильність науково теоретичних висновків на практиці, розробляти механізми впровадження наукових гіпотез.

Досі залишаються не дослідженими деякі істотні аспекти цієї проблеми. У теоретичному плані не досить виявлені та досліджені ендогенні й екзогенні чинники стійкості господарських систем, зокрема такий чинник як недружні поглинання суб'єктів економіки. Немає чіткості у визначенні сутності таких економічних категорій, як стратегія й тактика забезпечення захисту підприємства від недружного поглинання. Також мало досліджено вплив кримінальної економічної системи на складові економічної безпеки підприємства. На жаль, вітчизні науковці досі не класифікували ризики недружніх поглинань, які притаманні саме країнам пострадянського простору, і не виявили джерела цих ризиків, розробити способи їх нейтралізації. Відсутній також єдиний механізм забезпечення захисту підприємств від недружніх поглинань.

До того ж, на сучасному етапі не досліджується вплив недружніх поглинань на стійкість господарських систем та їх економічну безпеку в умовах латентної економіки. Труднощі вирішення зазначеної проблеми полягають в тому, що науковці вирішують її у відриві від практики, а практики є далекими від науки і не завжди використовують наукові розробки. Це зумовлено тим, що етап завершення наукової розробки не завжди передбачає визнання факту її впровадження у в практичну діяльність. Практики прагнуть усунути учених від процесу впровадження і пустити все на самоплив через незацікавленість в результатах впровадження. Рівень керівників-практиків часто не відповідає рівню вирішуваних проблем. Також недостатнім є рівень залучення підприємців, працівників підприємств і галузей, громадськості до впровадження наукових розробок. Одним із завдань досягнення гомеостазису господарських систем у динамічному ринковому середовищі, є виявлення і вивчення організаційно-економічного механізму забезпечення захисту підприємства від недружного поглинання. Важливими передумовами дії цього механізму є

обґрунтування стратегії й тактики забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання, виділення найважливіших індикаторів (показників) захисту підприємства від недружнього поглинання, моніторинг чинників, що впливають на ймовірність ворожого поглинання.

Стратегія забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання має містити довготермінову політику та план дій підприємства, спрямованих на усунення загроз та захист підприємства від встановлення над ним, його активами повного контролю всупереч бажанню менеджменту і (або) власників. Дії підприємства у цій сфері мають передбачати виявлення впливу недружніх поглинань на стан економічної безпеки підприємства, удосконалення методичного підходу щодо визначення критерію оцінки економічної безпеки підприємства, а також виявлення та систематизацію ризиків недружнього поглинання.

Тактика забезпечення захисту підприємства від недружнього поглинання – це конкретні способи її досягнення, короткотермінові дії менеджменту та керівника підприємства (залежно від зміни зовнішніх та внутрішніх умов господарювання).

До стратегічних (превентивних) способів захисту підприємства від недружнього поглинання, на нашу думку, належать: управління вартістю; формування захищеної корпоративної структури; моніторинг поточної ситуації; ефективна мотивація й обмеження повноважень керівників автотранспортного підприємства; створення умов, що перешкоджають розкраданню та масовому скуповуванню акцій; налагодження системи контролю за кредиторською заборгованістю компанії-цілі, формування підконтрольної кредиторської заборгованості. До найдієвіших тактичних способів доцільно зарахувати: метод негайного контрскуповування акцій/часток компанії-цілі; термінову реструктуризацію активів компанії-цілі; блокування пакета акцій, придбаного компанією-агресором, що передбачає одночасне проведення додаткової емісії; цілеспрямовану політику роботи з акціонерами підприємства; захист підприємства через напад; метод «отруєних пігулок» і «золотих парашутів» із деякими

видозмінами, характерними для українського ринку злиттів і поглинань; професійну PR-кампанію.

Таким чином, забезпечення захисту підприємств від недружніх поглинань й підвищення їхньої економічної безпеки є важливими чинниками досягнення гомеостазису господарських систем у сучасних умовах господарювання.

Список використаних джерел

1. Малюта А. Н. Гиперкомплексные динамические системы / А. Н. Малюта. – Львов : Выща шк., 1989. – 120 с.
2. Мазур И. И. Управление проектами / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро, Н. Г. Ольдерогге. – М. : Омега-Л, 2006. – 664 с.
3. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 580 с.
4. Ансофф И. Стратегическое управление : пер. с англ. / И. Ансофф ; [сокр.; под ред. Л. И. Евенко]. – М. : Экономика, 1999.
5. Хэмел Г. Стратегическая гибкость / Г. Хэмел, К. Прахалад, Г. Томас, пер. с англ. : Д. О'Нил. – СПб. : Питер, 2005. – 384 с.

Ковальов Є. В. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та фінансів Харківського національного університету внутрішніх справ

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Злочинна економічна діяльність наявна в економічному житті всіх країн світу. Підходи дослідників до визначення сутності та місця злочинної економіки є досить різноманітними та суперечливими. Відповідно до прийнятої нами класифікації, суспільну економічну діяльність варто розділити на формальну (здійснюється у встановлених правових межах) та неформальну (здійснюється поза межами правового поля, ухиляється від обліку та оподаткування). Неформальна економіка, на нашу думку, охоплює економіку власних потреб, тіньову та кримінальну економіку. Обсяги неформальної економіки в